

ӘОЖ 372.853

ЖАҢАРТЫЛҒАН БІЛІМ БЕРУ БАҒДАРЛАМАСЫ АЯСЫНДА БОЛАШАҚ ФИЗИКА МҰҒАЛІМДЕРІНІҢ КӘСІБИ ҚҰЗІРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Муграж Нуржан

nur98121245@mail.ru

Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ магистранты, Нұр-Сұлтан, Қазақстан

Ғылыми жетекшісі – Ж.К. Ермакова

Қоғамның әлеуметтік саласында болып жатқан өзгерістер, әлеуметтік процестерді ақпараттандыру, әлеуметтік салаларды технологияландыру білім беру парадигмасын білім берудегі құзыреттілік тәсіліне ауыстырды. Білім беру мазмұнына, оқу процесін ұйымдастыруға қойылатын күрделі талаптар болашақ мамандарды даярлаудың сапасы мен тиімділігін арттыру резервтерін іздеуге әкеледі.

Жаңа экономикалық жағдайда жоғары оқу орны түлектері кәсіби білім жүйесін игеріп қана қоймай, сонымен қатар жеке шығармашылық қызметке, өзін-өзі тәрбиелеуге, зияткерлік және мәдени деңгейін арттыруға қабілетті болуы керек.

Кәсіби құзыреттілікті қалыптастыру мәселелерімен қазақстандық жетекші ғалымдар айналысады: Н.Д. Хмель, Б.К. Момынбаев, С.Т. Каргин, Б.А. Әбдікәрімов, А.А. Усманов, Ж.И. Намазбаева және т. б.

Кәсіби құзыреттілікке байланысты заманауи аспектілер мен зерттеулер: Кенжебекова Б.Т., Шаметов Н.Р., Мирошин Д.Г., Менлибекова Г.Ж., Л.В. Волков және т. б. еңбектерде көрініс тапқан [1].

Қазіргі дидактика кәсіби құзыреттілікті қалыптастырудың тиімді жолдарын іздеуді қажет етеді. Н.А. Муслимова, Х.Ш. Кадыровтың пікірінше, болашақ педагогтың кәсіби құзыреттілігін қалыптастыру үшін ЖОО-да үш бағыт бойынша біріктірілген жұмысты жүзеге асыру қажет: кәсіби және психологиялық-педагогикалық білімді қалыптастыру бойынша; әдіснамалық мәдениет пен педагогикалық шығармашылықты және креативтілікті қалыптастыру бойынша [2].

Құзыреттілік тәсіл – бұл білім беру жүйесін және қазіргі қоғамның қажеттіліктерін сәйкестендіру әрекеті.

Құзыреттілік тәсілі болашаққа нақты бағдарлауды болжайды, бұл жеке және кәсіби қызметтегі табысты ескере отырып, білім беруді құру мүмкіндігінде көрінеді.

Құзыреттілікке бағытталған оқыту үшінші буынның федералды мемлекеттік білім беру стандарттарында көрсетілген білім берудің жоспарланған түпкі мақсаттарына – құзыреттілікке қол жеткізуге бағытталған. Бұл тәсіл оқытудың белсенді формалары, оқу процесін оқу міндеттері жүйесі арқылы ұйымдастыру, дамыта оқыту принциптерін жүзеге асыру арқылы қамтамасыз етіледі.

«Кәсіби құзыреттілік» ұғымы кәсібиліктің танымдық компоненті ретінде жиі түсіндіріледі. Алайда, қазіргі уақытта мұғалімнің кәсіби құзыреттілігі тек тақырыпты білумен шектелмейді [3].

Болашақ мұғалімнің кәсіби құзыреттілігі кәсібиліктің жетекші сипаттамасы болып табылады. Бұл тұжырымдама интегративті болып табылады және кәсіби білімнің, дағдылардың, практикалық тәжірибенің және жеке тұлғаның кәсіби маңызды қасиеттерінің жиынтығы ретінде анықталады, бұл саладағы маманның сәтті қызметін, білім беру және білім беру мәселелерін тиімді шешуге теориялық және практикалық дайындығын қамтамасыз етеді.

Кәсіби құзыреттіліктің негізгі көрсеткіштерін төмендегілер деп атауға болады:

- арнайы-кәсіби білім, олардың ғылым мен техника дамуының қазіргі деңгейіндегі кәсіби талаптарға, сипатына, құрылымына, көлеміне сәйкестігі;
- психологиялық-педагогикалық білім-бұл педагогикалық іс-әрекет пен қарым-қатынастың ерекшеліктері, оқушылардың жас ерекшеліктері және т. б. туралы ақпарат;
- психологиялық-педагогикалық дағдылар-белгілі бір педагогикалық нәтижеге жету, білімді жүзеге асыру мақсатында студенттерге психологиялық тұрғыдан сауатты әсер ету мүмкіндігі [4].

Болашақ физика мұғалімдерінің құзыреттілігін арттыруға бағытталған жаңартылған білім беру бағдарламасы бойынша педагогикалық зерттеу, физика пәні мұғалімінің әдістемелік дайындығына қойылатын талаптар оның арнайы және кәсіби дайындығының бәсекеге қабілетті деңгейін анықтайды, сондықтан ол маңызды фактор болып саналады. Болашақ физика пәні мұғалімінің әдістемелік дайындығы мазмұнының интеграциясы мен пәнаралық байланысын жүзеге асыру үшін осы пәндердің мазмұнын тек дәріс және практикалық сабақтар барысында ғана емес, сонымен қатар студенттердің өзіндік жұмысын ұйымдастыруда, сонымен қатар, әрине, нақты жаратылыстану бағытындағы пәнде материалдарының негізінде жобалау қажет.

Егер білім беру процесі оқытушы мен студенттер арасындағы интерактивті өзара әрекеттестікке негізделсе, осы пәндердің мазмұнын игеру тиімді болады. Оқу процесіндегі интерактивті өзара іс-қимыл – бұл студенттердің бір-бірімен және оқытушымен бірлескен іс-әрекеті, оның барысында осы өзара іс-қимылға қатысушылар ақпаратты еркін алмасады, полилог режимінде оқу мәселелерін бірлесіп шешеді, осы процесті рефлексиялайды және бірлесіп басқарады.

Педагогикалық білім бакалавриатының түлегі таңдалған дайындық профиліне сәйкес арнайы құзіреттіліктерді игеруі керек, олар басқалармен қатар пәндік және әдістемелік құзіреттіліктерді де қамтиды. Атап айтқанда, өзіне тән білім беру, дамыту және тәрбиелік функциялары бар физика материалы бойынша білім беру процесін жүзеге асыруға дайындалып жатқан педагогикалық білім бакалавры физиканың ғылым ретіндегі тұжырымдамалық және теориялық негіздерін, оның ғылым мен құндылықтардың жалпы жүйесіндегі орнын білуі керек; физика негіздерін меңгеру және оларды білім беру бағдарламасына сәйкес білім алушыларға таратуға дайын болу; арнайы білімді меңгеру және физика бойынша оқу-әдістемелік жиынтықтарды бағалау мен таңдауға, әртүрлі тәрбиелік-дамытушылық бағыттағы физика бойынша білім беру процесін конструкциялауға және т. б. қабілетті болу. физиканы зерттеуде кез-келген басқа білім беру мәселелерін шешуге тырысу. Оны білімге негізделген тәсілден ерекшелейтін құзыреттілік тәсілінің бір ерекшелігі-физикаға дайындық функциясының өзгеруі, ол өзінің дәстүрлі өзін-өзі қамтамасыз етуін жоғалтады және тұтас психологиялық-педагогикалық дайындықпен интеграцияланатын элемент болады. Ұтқырлық, физика бойынша білімнің қызығушылықтарын қалыптастыру, оқушылардың қабілеттерін дамыту, кәсіби бағдарлау және т. б. құралына айналуы. болашақ

мұғалімдердің қазіргі физиканың іргелі негіздері туралы пәндік мәдениеттің инвариантты компоненті ретінде нақты түсініктері болған жағдайда мүмкін болады, олардың болуы әртүрлі білім беру мәселелерін шешуде барабар бағдарлауға мүмкіндік береді.

Болашақ мұғалімдерге қойылатын талаптар: бәсекеге қабілеттілігі, білім беру сапасының жоғары болуы, кәсіби шеберлігі, әдістемелік жұмыстағы шеберлігі. Осы айтылғандарды жинақтай келіп, ұстаз – рефлексияға қабілетті, өзін-өзі жүзеге асыруға талпынған әдіснамалық, зерттеушілік, дидактикалық-әдістемелік, әлеуметтік тұлғалы, коммуникативтілік, ақпараттық және тағы басқа құзыреттіліктердің жоғары деңгейімен сипатталатын рухани-адамгершілікті, азаматтық жауапты, белсенді, сауатты, шығармашыл тұлға болу керек деп тұжырымдауға болады. Бұл бағытта мектеп ұстаздарының біліктілігін арттыру - басты мақсат болып табылады [5].

Болашақ педагогтарды кәсіби даярлау – бұл қайта түлеп келе жатқан білім саласы. Осыған байланысты мастер-класс педагогикалық тәжірибені жалпылау мен таратудың ерекшелігін ұсынады. Мастер-класс тәжірибені таратудың басқа түрлерінен ерекшеленеді, өйткені оны өткізу барысында ұсынылған әдістемелік өнімді тікелей талқылау және біліктілікті арттыру сабағына қатысушылар тарапынан да, шебер тарапынан да педагогикалық мәселенің шығармашылық шешімін іздеу процесі жүреді.

Болашақ мұғалімдер үшін мастер-класс – бұл білім мен дағдыларды берудің, оқыту мен тәрбиелеудің тәжірибесімен алмасудың тиімді нысаны, оның орталық буыны сабақтың барлық қатысушыларының белсенді рөлімен белгілі бір мазмұнды игерудің ерекше әдістерін көрсету болып табылады.

А.В. Машков өз зерттеуінде мастер-класс өткізу технологиясында бастысы – ақпаратты хабарлау және меңгеру емес, оқытудың нақты, тиімді әдіс тәсілдерін жеткізу екенін атап өтті [6].

Болашақ физика мұғалімдерін оқытуда шеберлік сабақтарды қолдану оны өткізудің күтілетін нәтижелері тұрғысынан ерекше мәнге ие болады. «Мастер-класстың оң нәтижесі қатысушылардың педагогикалық мәселені шешудің жаңа шығармашылық тәсілдерін игеруінде, өзін-өзі оқытуға, өзін-өзі жетілдіруге, өзін-өзі дамытуға деген ынтаны қалыптастыруда көрінетін нәтиже деп санауға болады» [7].

Мастер-класс өткізу технологиясының негізгі элементтері ретінде ол индукцияны, өзін-өзі қалыптастыруды, социоконструкцияны, әлеуметтенуді, афишалауды, алшақтықты, білімнің шығармашылық құрастырылуы мен рефлексияны бөліп көрсетеді. Тәжірибелі болашақ физика мұғалімдерін тарта отырып, білім беру мекемелерінде шеберлік сабақтарын өткізудің педагогикалық тиімділігінің шарты оқытуды ұйымдастырудың осы формасының барлық элементтерін алдын-ала пысықтау болып табылады. Болашақ педагогтарды оқыту үдерісіне мастер-кластарды белсенді қосу педагогикалық құзыреттіліктің барлық компоненттерін дамыту үшін негіз болып табылады. Тәжірибені тікелей көрсету мотивацияның қалыптасуына, оқушылармен және олардың ата-аналарымен педагогикалық өзара әрекеттесу үлгілерін игеруге деген ұмтылысқа ықпал етеді.

Мастер-класс кезінде студенттер тәрбиеленушілермен және олардың ата-аналарымен өзара түсіністік тәжірибесін дамытады. Педагогикалық құзыреттілікті қалыптастыру үшін мастер-кластар оң тәжірибе көзі болады. Алынған ақпаратты талдау балаға және оның ата-анасына педагогикалық әсердің мазмұнын таңдау кезінде маңызды дүниелерді анықтауға мүмкіндік береді. Мастер-класс процесінде шебер ретінде тәжірибелі мұғалім педагогикалық әдептілік, этика, эмоционалды икемділік, эмпатия және толеранттылықты көрсете отырып, ата-аналармен және оқушымен дұрыс қарым-қатынас орнатуда дұрыс сөйлеу және демонстрациялық құралдарды қолданудың үлгісі болып табылады. Сонымен қатар, мастер-кластар тұтас педагогикалық процесті, кәсіби құралдарды қолданудың көрнекілігін көрсету рөлін атқарады.

Білім берудегі сапалы өзгерістер мұғалімнің оқу процесіне жаңа көзқарасынсыз мүмкін емес.

Мұғалімдер:

- оқытудың жағымды атмосферасын құру, барлық оқушыларды тарту;

- оқушылардың сенімін, жауапкершілігін және белсенділігін арттыру;
- оқушылардың дағдыларын дамытуға бағытталған дұрыс әдістер мен тапсырмаларды қолдану;

- топтық (жалпы сынып жұмысын және шағын топтарда), жеке немесе жұптық тапсырмаларды ұйымдастыруға және жоспарлауға, белгіленген мақсаттарға сәйкес жоспарланған сабақтарды өткізу үшін материалдарды, ресурстарды және қосалқы материалдарды тиімді пайдалануға;;

- түсіндіру кезінде қарапайым, түсінікті тілді қолдану;

- оқушыларды бақылап, қайтарымды алуға тырысуы қажет [8].

Жалпы жаңартылған оқу бағдарламасын қолдануда, белсенді оқыту жағдайында мұғалім көбінесе оқушыларды оқуға ғана емес, талқылау, шешім қабылдау, жеке жұмыс және топтық жұмыс дағдыларын дамытуды үйретуде негізгі рөл атқарады. Оқушылардың оқу процесіне тартуды жетік меңгеру болашақ физика мұғалімі үшін маңызды. Кейде мұғалім сыныптағы оқу шегін кеңейтуге және оқушыларды қандай да бір нәрселерге жаңа көзқараспен қарауға мәжбүрлеуде белгілі бір қызмет атқаруы керек [9].

Заманауи ғылыми мәліметтер негізінде оқытуды құра білу, ғылым мен техниканың заманауи жетістіктері туралы ақпаратты білу, оқытудың әртүрлі техникалық құралдарын пайдалануға бағдарлау, өз пәнін оқыту процесінде әдістерді білу. Болашақ мұғалім еңбегінің ерекшелігі оны өзінің барлық еңбек қызметіндегі білімі мен дағдыларын толықтыруға итермелейді. Бұл процесс әртүрлі формаларда жүреді. Өзіндік білім беру қызметі жағдайында мұғалімдер әріптестерінің, жаңашыл мұғалімдердің тәжірибесін қабылдайды. Біліктілікті арттырудың бұл түрі әр адамға қажет көлемде және қарқынмен жеке болып табылады. Мектеп, аудандық әдістемелік бірлестіктердің жұмысына қатыса отырып, мұғалімдер білім берудегі олқылықтардың орнын толтырады. Біліктілікті арттыру жүйесі педагогтарға құзыреттілікті, педагогикалық еңбектің жаңа нысандары мен әдістерін меңгеруде негізгі көмек көрсетеді. Біліктілікті, болашақ физика мұғалімдерінің құзіреттілігін арттыру мамандардың кәсіби өсуін ынталандыратын үздіксіз кәсіптік білім берудің маңызды буыны болып табылады.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Акмаева Р.И., Жуков В.М. Возможности и проблемы реализации компетентностного подхода в высшем профессиональном образовании // Вестник Астраханского государственного технического университета. Серия: Экономика, №1, 2010, С. 123-130.
2. Болотов В.А., Сериков В.В. Компетентностная модель: от идеи к образовательной программе // Педагогика, №10, 2003, С. 8-14.
3. <https://bkokdi.kz/kz/nconf2018/1-section/4051-conf.html>
4. Машуков А.В. Организация и проведение мастер-классов. – Челябинск, 2007, 13 с.
5. Қалығұлов А.Ж. Физика пәнін жаңа технологиялық құралдарды пайдаланып оқыту //Физика және астрономия. №4, 2004, Б. 7-9.
6. Дуличанская Н.Н. Компетентностно- ориентированное естественно-научное образование как основа нового качества подготовки профессиональных кадров // Наука и образование: электронное научно-техническое издание. 2010. С. 8-18.
7. Ильин В.А., Михайлишина Г.Ф., Карпова М.Н. Достижения современной физики в повышении квалификации // Наука и школа, № 1, 2007, С.62-63.
8. Сериков В.В. О природе компетентностного образования. Компетентностный подход в высшем профессиональном образовании: теория, методология и технологии. М.: НОУ ВПО «СФГА», 2008, 8 с.
9. Қалығұлов А.Ж. Физиканы оқыту әдістемесі. – Алматы, 1992, 230 б.